

BOSHLANG'ICH SINFLARDA PEDAGOGIK DIAGNOSTIKA

J.B.Jansaitova

Chirchiq davlat pedagogika universiteti, Chirchiq, O'zbekiston

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7496245>

ARTICLE INFO

Received: 22th December 2022

Accepted: 30th December 2022

Online: 31th December 2022

KEY WORDS

Diagnostika, boshlang'ich sinf, diagnostika usullari, o'quv faoliyat.

ABSTRACT

Maqolada pedagogik diagnostika va uning ahamiyati haqida ma'lumot berilgan. Boshlang'ich sinf o'quvchilarni diagnostika metodlari hamda ularni o'tkazio' tamoyillari ochib berilgan. Diagnostika o'quvchilarni har tomonlama o'rganish mumkinligini, ularning pedagogik va psixologik tayyorgarliklarini bilishni osonlashtirilishi ko'rsatib o'tilgan.

Pedagogik diagnostika tushunchasi.

Ta'lim standartlari ta'lim natijalarini darajali baholashni taqozo etadi: bazaviydan past, bazaviy, ilg'or va yuqori. Ta'limni rivojlantirishning zamonaviy paradigmasi har bir o'quvchining yutuqlarini baholashga diagnostik yondashuvni amalga oshirishni o'z ichiga oladi. Pedagogik diagnostika maxsus tanlangan va tizimlashtirilgan vazifalar majmui sifatida quyidagilarga imkon beradi:

- o'quvchilar tomonidan fan bo'yicha bilim, ko'nikma va malakalarni o'zlashtirishning bir qator xususiyatlarini aniqlash;
- o'quvchilarning qiyinchiliklari sabablarini bilish orqali ularning tabiatini aniqlash;
- bolalarning o'quv faoliyatini o'zlashtirish darajasini aniqlash;
- o'quvchilarning rivojlanishida sodir bo'ladigan o'zgarishlarni baholash.

Pedagogik diagnostika quyidagi meta-mavzu natijalarini baholash zarurligini nazarda tutadi:

- o'quv faoliyatining maqsad va vazifalarini qabul qilish va qo'llab-quvvatlash, uni

amalga oshirish vositalarini izlash qobiliyatini egallash darajasi;

- ijodiy va izlanish xarakteridagi muammolarni hal qilish imkoniyatlarini o'zlashtirish;

- qo'yilgan vazifalar va uni amalga oshirish shartlariga mos keladigan o'quv faoliyatini rejalashtirish, monitoring qilish va baholash, shuningdek natijalarga erishishning eng samarali usullarini aniqlash qobiliyati;

- tarbiyaviy faoliyatning muvaffaqiyati yoki muvaffaqiyatsizligi sabablarini tushunish qobiliyati;

- taqqoslash, tahlil qilish, sintez qilish, umumlashtirish, tasniflash, analogiya va sabab-natija munosabatlarini o'rnatish, fikr yuritish kabi mantiqiy harakatlarni o'zlashtirish.

Diagnostika tufayli o'quvchilarning fan bilim, ko'nikma va malakalarini o'zlashtirish xususiyatlarini aniqlash mumkin. Mavzu bo'yicha bilim, ko'nikma va malakalar mazmunini o'zlashtirishning uchta darajasi mavjud bo'lib, ular quyidagi vazifalarni o'z ichiga oladi:

- bilimlarni takrorlash;
- bilimlarni qulay vaziyatlarda qo'llay olish;
- bilimlarni noqulay vaziyatlarda qo'llash.

Pedagogik diagnostika o'quvchi qiyinchiliklarining mohiyatini aniqlash va ularning sabablarini aniqlash imkonini beradi. Diagnostikada o'quv faoliyatining shakllab bo'lgan tarkibiy qismlarini, shuningdek, qo'shimcha ishlarni talab qiladigan qismlarni ajratish mumkin. Diagnostika tufayli o'z-o'zini nazorat qilish darajasini (rejalashtirish, bosqichma-bosqich va yakuniy), shuningdek, o'z-o'zini baholashni aniqlash mumkin.

Pedagogik diagnostika o'quvchilarning rivojlanishida sodir bo'layotgan o'zgarishlarni baholashga yordam beradi. Uning vazifalarini bajarilish darajasi o'quvchining moslashuvchan fikrlash darajasi haqida xulosa qilish imkonini beradi. Uning vazifalari orqali o'quvchining umumiy rivojlanishini oldinga siljilishini, til rivojlanishida o'zgarishlar bor yoki yo'qligini baholash imkonini beradi.

Pedagogik diagnostika bosqichlari

Pedagogik diagnostika bir necha bosqichda amalga oshiriladi.

1. Diagnostikaning boshlang'ich bosqichi. Uning maqsadlari: a) 1-sinfda - bolalarning ta'lim imkoniyatlarini, dastur talablarini o'zlashtirish imkoniyatlarini, bolaning maktabda o'qishga tayyorligini aniqlash; b) 2-4-sinflarda - o'tgan o'quv yili yakuni natijalarini yangi o'quv yili boshida olingan, o'qituvchilar tomonidan umumlashtirilgan texnologik xaritalarda aks ettirilgan natijalar bilan solishtirish va o'quvchilar bilimidagi kamchiliklarni aniqlash, ularni bartaraf etishga qaratilgan qadamlarni rejalashtirish.

2. Oraliq diagnostika - har chorak oxirida o'tkaziladi. Ushbu bosqichning maqsadi o'rganilayotgan fanning har bir aniq

mavzusi uchun alohida vaqt oralig'ida unga maqsadli yordam ko'rsatish bilan ta'lim faoliyatining alohida tarkibiy qismlarini o'zlashtirish darajasi dinamikasini aniqlashni o'z ichiga oladi. Shuningdek, o'quvchilarni individual o'qitish muvaffaqiyatini oshirish yo'llarini tanlashdir. Diagnostika shakli mustaqil ish, nazorat, og'zaki so'rovlar, testlar bo'lib, ularning natijalarini o'qituvchi texnologik xaritaga yozib qo'yadi.

3. Yakuniy diagnostika - aprel-may oyining oxirida o'tkaziladi. Ushbu bosqichning maqsadi fanning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda o'quv yili oxirida umumiy ta'lim ko'nikmalarini shakllantirish darajasini aniqlash, shuningdek, har bir fan bo'yicha o'quv faoliyatining holati va muammolari to'g'risida ob'ektiv ma'lumotlarni olishdir, shuningdek, qo'yilgan maqsadlarning o'quv yili oxirida olingan natijalarga muvofiqligini aniqlashdir. Uni o'tkazish shakllari - nazorat ishlari, testlar. O'qituvchi bu bosqich natijalarini "Individual yutuqlar xaritasi"ga yozib borishi kerak.

Boshqacha aytganda, pedagogik diagnostikada quyidagilarni aniqlash mumkin:

- o'quv faoliyatining etarli darajada shakllangan tarkibiy qismlari va qaysilari qo'shimcha ishlarni talab qilishi;
- bir necha turdagi o'z-o'zini nazorat qilish darajasi - rejalashtirish, bosqichma-bosqich, yakuniy;
- xatolar davom etishining sabablari va duch kelgan qiyinchiliklarning tabiati;
- matematik va lingvistik rivojlanishdagi o'zgarishlarning mavjudligi yoki yo'qligi;
- ta'limning o'quvchilarning umumiy rivojlanishidagi muvaffaqiyatga ta'siri darajasi.

Pedagogik diagnostika bir qator shaxsiy va metasub'ekt natijalariga ega. Shaxsiy natijalarning uchta bloki mavjud:

- o'quvchilarning o'zini o'zi belgilashi - o'quvchining ichki pozitsiyasi, o'zini o'zi qadrlashi, uning o'zini hurmat qilish darajasi, insoniyligining o'ziga xosligi asoslari;
- ma'noni shakllantirish - o'quv motivlari, kognitiv qiziqish, ta'lim mustaqilligi, kasbiy yo'nalish, individual ta'lim traektoriyasining mavjudligi;
- tarbiyalanuvchilarning ma'naviy-axloqiy yo'nalishi - axloqiy me'yorlar, etik tuyg'ulari, qadriyat munosabatlari, axloqiy markazsizlashtirish, ijtimoiy kompetensiyalar, shaxslararo munosabatlar tajribasi va huquqiy ongning mavjudligi.

Shuningdek, metafanlar natijalarining uchta guruhi mavjud:

- tartibga solish - o'z faoliyatini boshqarish, nazorat qilish va tuzatish, tashabbus va mustaqilligini namoyon etish;
- kommunikativ - erishilgan hamkorlik mahorat darajasini tahlil qilgan holda kommunikativ qobiliyatlarning rivojlanish darajasini tahlil qilish;
- kognitiv - axborot bilan ishlash, ramziy vositalardan foydalanish qobiliyatini tahlil qilish, mantiqiy fikrlashning rivojlanish darajasi diagnostikasi.

Boshlang'ich maktabda diagnostika usullari

Boshlang'ich sinfda eng muhim masalalardan biri bu kichik yoshdagi o'quvchilarning motivatsion sohasini shakllantirish va saqlash masalasidir. Bu yerda diagnostika ishlari katta ahamiyatga ega. Ko'pchilik bu ishni faqat psixolog bajarishi mumkin deb hisoblaydi. Bugungi kunda hamma maktablarda tor mutaxassislar yetarli emas, shuning uchun

o'qituvchi diagnostika ishlarini o'zi bajarishga majbur.

O'qituvchi diagnostik tadqiqotlar ijobiy natija berishi uchun quyidagi talablarga rioya qilish kerakligini yodda tutishi kerak:

- diagnostik tadqiqotlar tizimli bo'lishi kerak;
 - diagnostik tadqiqotlar asosli bo'lishi kerak;
 - diagnostika tuzatish tadbirlarini o'z ichiga oladi;
 - diagnostika ishlarini rejalashtirish kerak.
- Har qanday diagnostika qo'yishda o'qituvchi "Zarar qilmang!" tamoyiliga amal qilishi kerak. Muayyan diagnostika ishlarini olib boradigan o'qituvchi tadqiqot dasturini ishlab chiqishi, tadqiqot maqsadi va vazifalarini to'g'ri belgilashi va natijani bashorat qilishi kerak.

Barcha o'qituvchilarga bitta holat tanish, ya'ni maktabning birinchi sinfiga o'quvchilar zavq bilan borishadi. Bolalar portfel olib yurishni, kundalik yuritishni, o'qituvchi bilan muloqot qilishni xohlashadi. Ammo asta-sekin ko'plab o'quvchilarning qiziqishi yo'qoladi hamda ota-onalar va o'qituvchilar muammoga duch kelishadi: "Men o'qishni xohlamayman". Bu yerda o'qituvchining mashaqqatli va doimiy mehnati maktab o'quvchilarini o'qitish uchun motivatsiyani o'rganish va tuzatish uchun talab qilinadi. O'rganish uchun motivatsiyaga ega bo'lmagan o'quvchilar muvaffaqiyatsiz bo'lganlar toifasiga kiradi.

O'qituvchi nafaqat o'qish, balki ota-onalarga tavsiyalar berish imkoniyatiga ega bo'lishi uchun u muammoni o'rganishga hamda o'qitish uchun ijobiy motivatsiyani shakllantirish uchun diagnostika ishlarini olib borishga yordam beradigan usullar to'plamiga ega bo'lishi kerak. Bunday

vaziyatda boshlang'ich sinflarda quyidagilar yordam beradi:

1 sinflar uchun: Fotosurat uchun ramka.

Birinchi sinf o'quvchilariga ramka muallifining surati joylashtirilishi mumkin bo'lgan fotosurat uchun ramka chizish taklif etiladi. Shu bilan birga, bolalar ramkani bezashda joylashtirmoqchi bo'lgan maktab mavzusidagi narsalar ishlatilishi kerak. Ushbu diagnostika birinchi sinf o'quvchisi uchun muhim bo'lgan va u fotosurat ramkasiga o'tkazmoqchi bo'lgan narsalarni aniqlash imkonini beradi.

Mening maktabga munosabatim.

O'quvchilarga savollar soni bo'yicha kvadratchalar bilan shakllar beriladi, o'qituvchi rangga muvofiq savol va mumkin bo'lgan javoblarni o'qiydi.

1. Siz maktabga borishni yoqtirasizmi? Ha – qizil; yo'q - ko'k; bilmayman – sariq.

2. Sizga nima ko'proq yoqadi: kattalar bilan shug'ullaning – qizil; televizorni tomosha qiling - ko'k; o'yinchoqlar bilan o'ynang – yashil; Javob berish qiyin – sariq.

3. Maktabda Sizga ko'proq nima yoqadi: Do'stlar - ko'k; dars – yashil; javob berish qiyin – sariq.

4. Yana bir yil bolalar bog'chasida yoki uyda qolishni xohlaysizmi? Ha - ko'k; yo'q – qizil; bilmayman – sariq.

5. Agar sizda onangiz bilan uyda o'qish imkoniyati bo'lsa, rozi bo'larmidingiz? Ha - ko'k; yo'q – qizil; bilmayman - sariq

2-sinflar uchun: Nominatsiya. O'quvchilar maktab fanlari bayramida ishtirok etishga taklif qilinadi. Buning uchun maktab fanlari quyidagi nominatsiyalar bo'yicha taqsimlanishi kerak: a) Eng qiziqarli mavzu; b) Eng foydali mavzu; v) Eng keraksiz mavzu; g) Eng qiyin mavzu; d) Eng oson mavzu; ye) Eng qiziqarli mavzu. Keyin o'quvchilarga boshqa nominatsiyani taklif

qilish va qaysi mavzuni ushbu nominatsiyaga kiritish mumkinligini aniqlash aytiladi. Ushbu usul o'quvchilarning o'rganish ustuvorliklarini o'rganish, ular uchun maktab fanlarining afzalliklarini aniqlash imkonini beradi.

Termometr. Diagnostika qo'yishdan oldin o'qituvchi o'quvchilar bilan dastlabki suhbatni o'tkazadi, suhbat davomida u har bir uyda bo'lgan ob'ektni aytadi (taqdim etadi): Bu termometr. O'qituvchi bolalarga yuqori haroratda odam o'zini yomon his qilishini, tashvishlanishini tushuntiradi - 38, 40, 41 (u doskaga raqamlarni yozadi). Odamning normal harorati 36,6. Unda hech qanday tashvish yo'q, hammasi yaxshi, u yaxshi, sog'lom. Odamning harorati 35. Bu haroratda odam zaiflik, charchoq, qiziqish va biror narsa qilish istagi yo'qligini his qiladi. Tushuntirishdan so'ng o'qituvchi o'quvchilarni o'yin o'ynashga taklif qiladi. U predmetlarni nomlaydi va o'quvchilarga fantaziyalarini ishga solib, ushbu predmetlarni nomlashda shartli ravishda paydo bo'ladigan haroratni nomlash yoki yozishga taklif qilinadi. Masalan: Rus tili – 39 ta, Matematika - 36,6, Bu usul kichik yoshdagi o'quvchilarning ta'lim faoliyati bilan bog'liq bo'lgan tashvish darajasini aniqlash imkonini beradi.

3-sinflar uchun: Kelajak maktabi.

O'quvchilardan kelajak maktabiga bugungi maktabdan nimani olib borish kerak, nimani olib ketmaslik kerakligini aniqlash so'raladi. Buning uchun o'quvchilarga ikkita ustunli qog'oz varaqlari beriladi: (+) olishingiz kerak, (-) olishingiz shart emas. Agar o'quvchilar ustunga (-) qo'ysa, ushbu dars bo'yicha tushunchalar olishda o'quvchida tashvish tug'dirishidan dalolat beradi, bu esa ijobiy o'quv motivatsiyasini shakllantirishga yordam bermaydi.

O'quv faoliyati motivlari. Usul bo'yicha ko'rsatma: "So'rovnomanini diqqat bilan o'qing hamda intilish va istaklaringizga mos keladigan narsalarni belgilang."

1. Darslar qiziqarli bo'lgani uchun o'qiyman.
2. Ota-onam majburlagani uchun o'qiyman.
3. Men yaxshi baho olishni istaganim uchun o'qiyman.
4. Kelajakdagi kasbimga tayyorgarlik ko'rish maqsadida o'qiyman.
5. Men shuning uchun o'qiyman, chunki bizning vaqtimizda hamma o'rganyapti, siz hech narsa bilmaydigan bo'la olmaysiz.
6. Men men o'z sinfdoshlarim orasida obro' qozonishni xohlaganim uchun o'qiyman.
7. Men yangi narsalarni o'rganishni yaxshi ko'rganim uchun o'qiyman.
8. Men o'qituvchini yaxshi ko'rganim uchun o'qiyman.
9. Men yomon baholar va muammolardan qochishni xohlaganim uchun o'qiyman.
10. Men o'qiyman, sababi men ko'proq bilishni xohlayman.

Ushbu ma'lumotlar quyidagicha qayta ishlanadi.

O'rganilayotgan motivlarni sinflashtirish amalga oshiriladi. Ularni quyidagi guruhlariga ajratish mumkin:

- 1) keng ijtimoiy motivlar - 4, 5;
- 2) farovonlik motivatsiyasi - 1;
- 3) nufuzli motivatsiya - 6;
- 4) mazmunli motivatsiya - 7, 10;
- 5) "matbuot" orqali motivatsiya - 2, 9;
- 6) tor ijtimoiy motivlar - 3, 8.

Shundan so'ng, o'quvchining o'quv faoliyatining yetakchi motivlari ajratib ko'rsatiladi, o'quvchining o'quv faoliyati motivatsiyasi tarkibi va uning mezonlarga muvofiqligi sifat jihatidan tahlil qilinadi:

- motivlarning boyligi va xilma-xilligi;
- motivlarning ijtimoiy qiymati;

- kognitiv qiziqishlar motivatsiya tarkibida mavjudligi.

4-sinflar uchun. Yaxshi yoki yomon. Maktab motivatsiyasini o'rganishning proektiv usulidan foydalaniladi.

Yaxshi maktab bu ...

Yomon maktab ...

Yaxshi sinf bu ...

Yomon sinf ...

Yaxshi talaba bu...

Yomon talaba bu...

Yaxshi o'qituvchi - bu ...

Yomon o'qituvchi ...

Yaxshi dars ...

Yomon dars ...

Yaxshi javob ...

Yomon javob ...

Proyektiv texnika o'quvchining "yomon" va "yaxshi" tushunchalariga munosabatini ochib berishga va bu ta'rifni o'z yutuqlari bilan qanday bog'lashini aniqlashga imkon beradi.

Maktab motivatsiyasi darajasini baholash (N.Luskanova metodikasi)

1. Sizga maktab yoqadimi? Unchalik emas; yoqadi; yoqmaydi.

2. Ertalab uyg'onganingizda, maktabga borishdan doimo xursandmisiz yoki ko'pincha uyda qolishni xohlaysizmi? Uyda qolish ehtimolim ko'proq; har xil; xursandchilik bilan boraman.

3. Agar o'qituvchi ertaga hamma o'quvchilar maktabga kelishi shart emas, xohlovchilar uyda o'tirsa bo'ladi, desa, Siz maktabga borasizmi yoki uyda o'tirasizmi? Bilmayman; uyda qolaman; maktabga boraman.

4. Ba'zi darslarni bekor qilish Sizga yoqadimi? Yoqmaydi; har xil bo'ladi; yoqadi.

5. Sizga uy vazifasi berilmasligini xohlaysizmi? Xohlayman; Xohlamayman; Bilmayman.

6. Maktabda faqat o'zgarishlar bo'lishini xohlaysizmi? Bilmayman; Xohlamayman; Xohlayman.

7. Ota-onangizga maktab haqida tez-tez gapirib turasizmi? Ha, tez-tez; Kamdan-kam hollarda; aytmayman.

8. Qattiqqo'lligi kamroq bo'lgan o'qituvchiga bo'lishini xohlaysizmi? Men aniq bilmayman; Xohlayman; Xohlayman.

9. Sinfingizda do'stlaringiz ko'pmi? Oz; Ko'p; Do'stlarim yo'q.

10. Sinf doshlaringizni yoqtirasizmi? Yoqtiraman; Unchalik emas; Yoqtirmayman.

Ushbu anketa savollariga uchta javobning har biri uchun olinishi mumkin bo'lgan ballar quyidagicha:

Savol raqami	1-javobga baho	2-javobga baho	3-javobga baho
1	1	3	0
2	0	1	3
3	1	0	3
4	3	1	0
5	0	3	1
6	1	3	0
7	3	1	0
8	1	0	3
9	1	3	0
10	3	1	0

Ballar yig'indisi quyidagi darajalar bilan baholanadi.

Birinchi daraja. 25-30 ball - maktab motivatsiyasining yuqori darajasi. Bunday bolalarda kognitiv motivatsiya, maktabning barcha talablarini eng muvaffaqiyatli bajarish istagi bo'ladi. O'quvchilar o'qituvchining barcha ko'rsatmalariga aniq amal qiladilar, vijdonli va mas'uliyatli, agar ular qoniqarsiz baho olsalar, ular juda xavotirga tushadi. Maktab mavzusidagi rasmlarda ular doskada o'qituvchini, dars jarayonini, o'quv materialini va boshqalarni tasvirlaydi.

Ikkinchi daraja. 20-24 ball - yaxshi maktab motivatsiyasi. O'z ta'lim faoliyatini muvaffaqiyatli bajarayotgan boshlang'ich sinf o'quvchilarining aksariyati xuddi shunday ko'rsatkichlarga ega bo'ladi. Maktab mavzusidagi rasmlarda ular o'quv vaziyatlarini ham tasvirlaydilar va savollarga javob berishda ular qat'iy talab va me'yorlarga kamroq bog'liqlik

ko'rsatadilar. Ushbu motivatsiya darajasi o'rtacha norma hisoblanadi.

Uchinchi daraja. 15-19 ball - maktabga nisbatan ijobiy munosabat, lekin maktab bunday bolalarni darsdan tashqari mashg'ulotlar bilan jalb qiladi. Bunday bolalar maktabda o'zlarini juda yaxshi his qilishadi, lekin ular do'stlari, o'qituvchisi bilan muloqot qilish uchun maktabga tez-tez borishadi. Ular o'zlarini o'quvchilar kabi his qilishni yaxshi ko'radilar, chiroyli portfolio, qalamlar, daftarlarga ega bo'lishadi. Bunday bolalarda kognitiv motivatsiyalar kam darajada shakllanadi va ta'lim jarayoni ularni unchalik jalb qilmaydi. Maktab mavzusidagi rasmlarda bunday o'quvchilar ta'lim holatlarini emas, balki maktabdagi vaziyatlarni tasvirlaydilar.

To'rtinchi daraja. 10-14 ball - maktab motivatsiyasining pastligi. Bu bolalar istaksiz ravishda maktabga boradilar, darslarni o'tkazib yuborishni afzal

ko'radilar. Sinfda ular ko'pincha begona harakatlar, o'yinlar bilan shug'ullanishadi. O'rganishda jiddiy qiyinchiliklarni boshdan kechiradilar. Ular maktabga beqaror moslashish holatida bo'ladi. Maktab mavzusidagi rasmlarda bunday bolalar maktab bilan bilvosita bog'langan bo'lsa ham, o'yin syujetlarini tasvirlaydi.

Beshinchi daraja. 10 balldan past - maktabga nisbatan salbiy munosabat. Bunday bolalar o'rganishda jiddiy qiyinchiliklarga duch kelishadi: ular ta'lim faoliyati bilan shug'ullanmaydilar, sinfdoshlar bilan muloqot qilishda, o'qituvchi bilan munosabatlarda muammolarga duch kelishadi. Maktab

ko'pincha ular tomonidan dushman muhit sifatida qabul qilinadi, ular bu yerda qolishni chidab bo'lmas deb bilishadi.

Xulosa

Sanab o'tilgan diagnostika metodlari boshlang'ich sinf o'quvchilarni har tomonlama o'rganishlarini, ularning pedagogik va psixologik tayyorgarliklarini bilishni osonlashtiradi. O'quvchilarning diagnostika ishlari nafaqat o'zlari haqida ko'p narsalarni bilishni, balki sinfda o'quvchiga yo'naltirilgan o'quv faoliyatini rejalashtirishga ham yordam beradi. Bu diagnostikalarni har bir boshlang'ich sinf o'qituvchisi bilishlari lozim.

References:

1. Богданова Т.Г., Корнилова Т.В. Диагностика познавательной сферы ребенка. - М., 1999.- 39 с.
2. Гаврилычева Г.Ф. Диагностики изучения личности младшего школьника // Начальная школа. - 1994. - N 1. - С. 16-18; N 8. - С. 4-8.
3. Диагностика учебной деятельности и интеллектуального развития детей / Под ред. Д.Б. Эльконина, Л.А. Венгера. - М., 1981.- 218 с
4. Зак А.З. Диагностика мышления детей 6-10 лет. - М., 1993. – 127 с.